

عوامل بازدارنده گرایش کشاورزان گندم کار استان ایلام به عضویت در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی

محمد باقر آرایش^۱

چکیده

هدف از این پژوهش، شناسایی عوامل بازدارنده گرایش کشاورزان استان ایلام به عضویت در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی بوده است. این پژوهش از نوع تحقیقات توصیفی - همبستگی بوده و در چارچوب کلی تحقیقات پیمایشی به انجام رسیده است. جامعه آماری پژوهش را کلیه اعضای تعاونی‌های تولید کشاورزی به تعداد ۷۸۲ نفر تشکیل دادند که از این تعداد با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب، ۲۵۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. پرسشنامه به عنوان ابزار پژوهش، جهت جمع‌آوری داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. که روایی شکلی و محتوایی آن توسط گروه متخصصین ترویج و آموزش کشاورزی و پایایی آن با محاسبه ضریب تتای ترتیبی (۰/۹۴) و با کمک نرم افزار R، در مرحله پیش‌آزمون تایید شد. به منظور دسترسی به اهداف تحقیق از روش تحلیل عاملی اکتشافی تحت نرم افزار آماری SPSS۲۲ استفاده شد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی با رویکرد تلخیص داده‌ها نشان داد که ۴ عامل اقتصادی، آموزشی، حمایتی - فرهنگی و روان‌شناختی در مجموع توانسته‌اند ۷۶/۱۷ درصد واریانس کل عوامل بازدارنده گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی‌های تولیدی کشاورزی را تبیین نمایند.

واژه‌های کلیدی: تعاون، تعاونی‌های تولیدی کشاورزی، عوامل بازدارنده، گرایش کشاورزان.

مقدمه

تعاون یکی از بخش‌های مهم اقتصادی کشور در جذب سرمایه‌گذاری مولد و اشتغال‌زا می‌باشد. این بخش در صورت رفع موانع و محدودیت‌ها در زمینه تولید و ارتقای ضریب امنیت سرمایه‌گذاری داخلی و در صورت اجرای سیاست‌های حمایتی و بازنگری در قوانین و مقررات آیین‌نامه‌های اجرایی حمایت از سرمایه‌گذاران، با اعمال سیاست‌های مالی و پولی هماهنگ و تنظیم قوانین کسب و کار اثربخش، می‌تواند به عنوان محور توسعه اقتصادی در جذب سرمایه‌گذاری و همچنین ایجاد اشتغال مولد نقش سازنده‌ای داشته باشد (کلان و همکاران، ۲۰۰۰). امروزه نقش تعاونی‌ها در عرصه‌های گوناگون اقتصادی - اجتماعی به طور چشمگیری افزایش یافته است، به گونه‌ای که ظهور تعاونی‌ها به صورت واقعیتهای انکارناپذیر در طول دهه‌های اخیر با رشد قابل توجه همراه بوده و با حضور این شرکت‌ها در تمامی عرصه‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به نیازهای طبیعی جوامع انسانی نیز پاسخ داده شده است (احمدپور و همکاران، ۱۳۹۳).

در ایران تشکیل شرکت تعاونی تولید به عنوان نوعی نظام بهره‌برداری در رشد کیفی شرایط کشاورزان و حل مسائل و مشکلات حرفه‌ای آنان در زمینه‌های اقتصادی و اجتماعی از طریق تشریک مساعی و همیاری نقشی حیاتی دارد. همچنین از بدو خلقت انسان تا کنون کشاورزی نقش اساسی برای استمرار و حفظ بقا بشر داشته است. در حال حاضر در اکثر کشورها تعاونی‌های تولید کشاورزی، در زمینه‌های زراعت، باغداری، دامداری، صیادی، صنایع تبدیلی فراورده‌های کشاورزی و تأمین خدمات و نهاده‌ها به اشکال مختلف، فعالیت دارند (zarafshani et al., ۲۰۱۰). در این بخش به محصولات استراتژیکی نظیر گندم، برنج و ذرت توجه بیشتری در سبد غذایی خانواده‌ها مبذول شده است و در بین این سه محصول گندم با توجه به سهولت و پراکندگی شرایط کشت آن و تنوع فرآورده‌های بدست آمده و همچنین نگهداری آسان و طولانی مدت بیشتر مورد توجه و استفاده قرار گرفته است. افزایش کمی و کیفی، فروش به موقع محصول به خریداران، بالا رفتن قدرت خطرپذیری از طرف تولیدکنندگان و تشویق آنها برای شرکت در فعالیت‌های مشارکتی از جمله مهمترین مزیت شرکت‌های تعاونی کشاورزی می‌باشد. بخش کشاورزی کشورهای پیشرفته برای افزایش تولید، کاهش هزینه‌ها، افزایش درآمد به سمت توسعه تعاونی‌های تولید کشاورزی رفته و موفقیت‌های چشمگیری را به دست آورده‌اند (نسیمی، ۱۳۸۴).

اما مساله مهم اینجاست که تعاونی‌های تولید کشاورزی برای نیل به موفقیت با مشکلات عدیده مواجه می‌باشند. مشکلاتی نظیر عدم استفاده از فن‌آوری روز، پایین بودن توان تخصصی مدیران، دسترسی ضعیف به اطلاعات، محدودیت سرمایه و مشکلات مالی و اقتصادی بر سر راه توسعه تعاونی‌ها قرار داشته‌اند (احسانی و همکاران، ۱۳۹۱). در بررسی تعاونی‌های تولیدی کشاورزی استان ایلام، نتایج نشان می‌دهد که تعداد ۸۳۳ تعاونی تولیدی کشاورزی با ۱۲۵۶۶ نفر عضو در استان ایلام وجود دارد که از این تعداد، ۱۲۵ تعاونی با ۷۸۲ نفر عضو، در بخش تولید محصول استراتژیکی گندم فعال بوده و ۲۸ تعاونی غیرفعال و ۳۱ تعاونی باقیمانده نیز در حال اجرا می‌باشند. لذا ملاحظه می‌گردد که حدود ۳۳ درصد تعاونی‌های تولیدی کشاورزی استان تعطیل و یا در شرف واگذاری هستند (فتاحی، ۱۳۹۰). با نگاهی اجمالی به وظایف و اهداف تعاونی‌های تولیدی کشاورزی، قابلیت‌ها و توانایی‌های آنها در بهبود نظام بهره‌برداری، ارائه خدمات و سرانجام کاهش فقر و توسعه همه‌جانبه مناطق روستایی داشته باشند بنظر می‌رسد این شرکت‌ها در نیل به این اهداف عالی، از توفیق کافی برخوردار نیستند. همچنین در برخی از کشورها از جمله ایران، یکی دیگر از مشکلات اغلب کشاورزان ناآشنا بودن با تعاونی‌های تولید و ناتوانی در در ترک روش‌های سنتی و قدیمی و روی آوردن به روش‌های نوین است. این امر سبب کناره‌گیری و بدبینی آنان نسبت به تعاونی می‌شود. این در حالی است که در بیشتر کشورهای، تعاونی‌ها یکی از ارکان اقتصاد محسوب می‌شوند و مقبولیت خاص پیدا کرده‌اند (گندم زاده و ثمری، ۱۳۸۸). در کشور مانیز همزمان با تشکیل وزارت تعاون، رشد و توسعه این نهادهای مردمی چشمگیر بوده و روز به روز گسترش بیشتری پیدا نموده‌اند و به منزله یکی از کانون‌های رفع کننده نیازهای مردم روز بروز جای واقعی خود را در بین توده‌های مردمی باز کرده‌اند (حجازی، ۱۳۷۵). لذا باید طبق برخی از اصول و روش‌های نگرش این افراد را تغییر و رغبت و انگیزه آنها را افزود و با برطرف کردن برخی از نیازهای آنان از طریق تعاونی، جذب و کشش آنان را به تعاونی افزایش داد و گرایش آنها را به عضویت در تعاونی‌ها بیشتر کرد. اما این مهم زمانی میسر خواهد شد که موانع و عوامل بازدارنده گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی‌ها مشخص شود و به رفع و یا تقیل تهدیدهای احتمالی این بخش، در جهت تقویت روحیه و گرایش جهت عضویت در تعاونی‌های تولید کشاورزی اهتمام ورزید.

همچنین بر مبنای اهداف ترسیم شده افق چشم انداز ۱۴۰۴، ایران باید جایگاه نخست اقتصادی را در میان کشورهای منطقه کسب نماید، همین انتظار لزوم توجه به شرکت‌های تعاونی را دو چندان می‌کند (احمدپور و همکاران، ۱۳۹۳). بنا به اصل ۴۴ قانون

اساسی، بخش تعاونی یکی از پایه‌های نظام اقتصادی کشور قلمداد شده و جایگاه آن جلوتر از بخش خصوصی قرار گرفته است. در اصل ۴۳ نیز که ضوابط نظام اقتصادی کشور بر شمرده شده، ضمن تأکید بر انسان محوری اقتصاد و تحقق اهداف عدالت اجتماعی بر بخش تعاونی تأکید ویژه ای شده است و همین تلاش‌ها موجب شد تا برای اولین بار پس از پیروزی انقلاب اسلامی اقدامی جدی و قانونی در زمینه تبیین جایگاه بخش تعاونی در اقتصاد کشور صورت گیرد. در همین راستا، دو بند از سیاست‌های کلی برنامه چهارم (ماده ۱۰۲) به توسعه بخش تعاونی اختصاص یافته است (اداره کل کار، تعاون و رفاه اجتماعی استان ایلام، ۱۳۹۱). تحقیق حاضر که در محدوده استان ایلام انجام شده است در صدد آن است که عوامل بازدارنده گرایش کشاورزان را در زمینه عضویت آنان در تعاونی‌های تولید را شناسایی نماید، تا پس از شناسایی موانع موجود، راهکارهای مناسب را جهت مرتفع ساختن آنها، ارائه نماید.

بخش کشاورزی هر جامعه ای مبتنی بر نظام‌های بهره برداری آن جامعه است. نظام‌های بهره برداری مانند هر جزء دیگری از نظام‌های اجتماعی، تابعی از تغییر و تحولات کل نظام اجتماعی می باشد. به عبارت دیگر پیدایش، استحکام و اضمحلال نظام‌های بهره برداری کشاورزی در چارچوب کلی روند توسعه هر جامعه ای رخ می دهد. از آنجا که روند توسعه خود نیر تابعی از عوامل اقتصادی، سیاسی و فرهنگی داخلی و خارجی است، لذا تغییرات در ساختارهای اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هر جامعه به طور مستقیم بر ساختار و کارکرد نظام‌های بهره برداری کشاورزی اثر خواهد گذاشت (لهسایی زاده، ۱۳۷۲).

نظام بهره برداری، سازمان اجتماعی مرکب از عناصر به هم پیوسته است که با هویت و مدیریت واحد ویژگی‌های نرم افزاری و سخت افزاری که دارد در ارتباط متقابل با شرایط طبیعی و اجتماعی محیط خود، امکان تولید محصولات کشاورزی را فراهم می سازد. هر نظام بهره برداری دارای سازمان، مدیریت فضا، اطلاعات، فناوری، سطح توسعه، جمعیت یا اعضا و کارکنان است که طبق قواعد مالکیت، حاکمیت، عاملیت، مبادله و سایر ویژگی‌های ناظر بر واحد بهره برداری و بر خورداری نسبی از امکانات فضایی، سازمانی، اطلاعاتی، فناوری و توسعه ای آن، یا بهره برداری از منابع آب و خاک در فرایند تولید محصولات کشاورزی برای مصرف یا مبادله و یا فروش، مشارکت دارند. نظام بهره برداری هسته مرکزی و تعیین کننده ترین عامل بلافصل تولید کشاورزی است. تمام عوامل محیطی به واسطه همین نظام است که بر کم و کیف عملکرد کشاورزی موثر واقع می شوند. بنابراین توسعه کشاورزی به معنی ایجاد تحولی کیفی و بنیادی در ساختار کشاورزی، موقوف به شناخت و نهادمندی نظام‌های بهره برداری بهینه و مناسب در ایران است (عبداللهی، ۱۳۷۷).

نظام تعاونی به عنوان یکی از نظام‌های بهره برداری کشاورزی، گستره ای بسیار وسیع از درجات مختلف همکاری در انجام فعالیتهاست. دامنه این نظام از واحدهایی آغاز می شود که در آنها کار جمعی فقط در تعدادی از فعالیت‌های فرعی صورت می گیرد و به حالتی ختم می گردد که در آن کشاورزان تمام عملیات کشاورزی و تصمیم گیری را به طور کامل و به صورت جمعی و تعاونی انجام می دهند. شرکتهای تعاونی در زمینه‌های رشد اقتصادی، فقرزدایی اشتغال مولد، یکپارچگی اجتماعی، تقویت کارآفرینی و مدیریت، تمرکز سرمایه‌های کوچک در قالب سرمایه‌های متوسط و کلان ایفای نقش می کنند و به طور خلاصه، تعاونی‌ها از لحاظ اقتصادی به عدالت و از بعد سیاسی به آزادی و از حیث فرهنگی به ارزشهای اخلاقی و انضباط داوطلبانه اجتماعی توجه دارند و به عنوان یکی از جدی ترین راههای توسعه پایدار در برنامه‌های توسعه کشور مطرح هستند (میرمحمدی، ۱۳۸۲).

شرکتهای تعاونی تولید کشاورزی از سوی کارشناسان به منظور پایان دادن به پراکندگی و ایجاد یکپارچگی اراضی و امکان کاربرد ماشین آلات در زمینهای خرد کشاورزی، مناسب تشخیص داده شده اند. از جمله اهداف تاسیس شرکت‌های تعاونی تولید روستایی را می توان استفاده بهینه از ماشین‌ها و مکانیزاسیون، تسطیح اراضی مزروعی و یکپارچه کردن تولید، به کارگیری موثر فناوری‌های نوین، و حداکثر بهره برداری از منابع آب و خاک کشور از طریق احداث شبکه‌های نوین آبیاری ذکر کرد (کیانی مهر، ۱۳۸۰) و یکی از عوامل رسیدن به این اهداف ایجاد گرایش و جذب کشاورزان و اعضا به منظور مشارکت در رسیدن به اهداف نامبرده می باشد. گرایش یک نوع آمادگی فکری و عصبی است که به وسیله تجربه سازماندهی می شود و در واکنش‌های انسان نسبت به کلیه پدیده‌ها و وضعیت‌هایی که با او سر و کار دارد، تأثیری جهت دهنده یا پویا می گذارد (All Port & Gordon, ۱۹۷۳).

در فرهنگ عمیق گرایش را گراییدن، میل و رغبت کردن، قصد، آهنگ، تمایل و گرایش نیز گفته اند. تاکنون تحقیقات زیادی روی گرایش انجام شده است ولی اکثر آنها یا از دید مشارکت پذیرفته اند و یا آنکه در آنها گرایش با نگرش اشتباه گرفته شده و به بحث در مورد نگرش پرداخته شده است. نگرش یک فرد درباره یک پدیده عموماً در مرحله ای است که آن فرد هنوز درباره آن پدیده تجربه

شخصی زیادی نداشته و هنوز به یک تصمیم گیری قاطع درباره رد یا پذیرش آن پدیده نرسیده است، لذا در این مرحله نظر افراد درباره آن پدیده با یک برخورد شخصی، نسبتاً به راحتی قابل تغییر است (رفیع پور، ۱۳۷۲). ولی گرایش چنانکه گفته شد، یک نوع آمادگی فکری و عصبی است که به وسیله تجربه سازماندهی می شود و در واکنش های انسان نسبت به کلیه پدیده ها و وضعیت هایی که با او سروکار دارد، تاثیری جهت دهنده یا پویا می گذارد.

عوامل مؤثر در تشکیل و اداره تعاونیها و گرایش بیشتر اعضا

۱. عوامل اقتصادی

این عوامل مهمترین پایه های تشکیل و اداره تعاونیها محسوب می شوند. در این میان مؤلفه های زیر بیش از سایر مؤلفه های اقتصادی مؤثرند:

سرمایه اولیه: یک واحد تعاونی هنگامی که از امکانات مالی کافی و سرمایه لازم برخوردار باشد می تواند موقعیت خود را در بازار تثبیت و یا تقویت کند و همچنین قدرت رقابت داشته باشد. راه وصول به چنین مقصودی، خودباری اعضا و پس انداز مستمر آنهاست. تشکیل مؤسسات جدید با تجربه اقتصادی محدود و در مصاف با رقبای حرفه ای توانمند و گاه هل مبارزه و حتی تخریب، بدون سرمایه کافی نمی تواند قرین توفیق باشد. از طرفی در مقابل چند برابر شدن سرمایه تعاونیها، رشد تورم به مراتب سرعتی بیشتر دارد و سرمایه کم توان تعاونیها در مقابل رشد مداوم قیمتها، به ناتوانی بیشتری گرایش می یابد (طاهرخانی و حیدری ساربان، ۱۳۸۲).

ریسک پذیری: گاهی افزایش تعداد تعاونیهای روستایی با تغییرات تولید همگام نیست و تعاونیها با محدودیتهایی از قبیل محدودیت ظرفیت نهادهای روستایی در جذب، استفاده و مدیریت سرمایه روبه رو و مجبور شده اند تا وجوه سرمایه گذاری خود را که با هدف گسترش تعاونیها در روستاها شکل گرفته اند، به نقاطی از شهر انتقال دهند.

۲. عوامل اجتماعی

دولت: در مورد نقش دولت در توسعه تعاونیها دیدگاههای متفاوتی وجود دارد. برخی بر این باورند که نقش دولت در توسعه تعاونیها میتواند اهمیت زیادی داشته باشد و باید در خدمات رسانی بهینه به اعضای تعاونی پیشقدم شود، به گسترش تعاونیها کمک کند و نقش کاریاب و کارفرما را بر عهده گیرد و فرصتهای شغلی را از طرق متنوع ایجاد نماید (Baticados et al, ۱۹۹۸). با این حال برخی معتقدند که دولت در امور تعاونیها می تواند موجب بروز دیوانسالاری، توقف خودیاری، تلقی از تعاون به عنوان یک سازمان دولتی، کم رنگ شدن استقلال تعاونیها و اداره آن به صورت یک اداره دولتی و با یک نظام اداری مرکزی شود. البته نکته اساسی این است که سازمان مرکزی و بزرگ تعاون در اکثر کشورهای در حال توسعه در ظرف بیست سال گذشته اساساً زیر نظر دولت اداره شده و در نتیجه غالباً فشاری مضاعف بر آنها وارد گردیده است. به هر روی دولتها میتوانند از طرق زیر در توسعه تعاونیها مؤثر واقع شوند:

- خودیاری را تقویت کنند ولی خود جانشین آن نشوند.
- کمک بلاعوض ندهند و در برابر کمک، چیزی دریافت کنند.
- فقط در مواقع ضروری، با تهیه منابع و هماهنگی در چارچوب اقتصاد طرح ریزی شده دخالت نمایند (گندم زاده و ثمری، ۱۳۸۸).

قانونگذاری و حمایتهای حقوقی: مشکلات قانونی را می توان در دو دسته عوامل شامل تنظیم اساسنامه و اجرای قوانین تعاون جستجو نمود. یکی از موارد بسیار مهم در تشکیل تعاونیها تنظیم اساسنامه است که هم می تواند محل اختلاف باشد و هم در صورت تنظیم نادرست ممکن است به عدم مشارکت اعضا منجر شود و اجرای آن را با مشکل مواجه کند. همچنین تغییر ساختار سازمانی و قوانین و اصول تعاونیهای سنتی در راستای مدرن شدن در صدر اولویتهای حل مشکلات تعاونیها و پیشبرد آنها باید قرار گیرد (Akawabi-Ameyaw, ۱۹۹۷). با اینکه در اروپا قانون وسیلهای برای مشروعیت بخشیدن و مصون ساختن ویژگیهای خاص سازمانهای تعاونی از برخی دستاندازی هاست اما در کشورهای در حال توسعه ابزار سیاستگذاری، اعمال قدرت سرپرستی، محفوظ داشتن حق نظارت دولت و اعطای حقوق به مقامات دولتی در زمینه مسائل داخلی و مدیریت تعاونیهاست. قانون نماد قدرت بی انتهای دولت بر یک نهضت مردمی است و این قانون در عمل با ایجاد یک دستگاه اداری تشریفاتی، به

جای حمایت از مؤسسات تعاونی، سربار آنها نیز می شود. در این باره گوینان در تحقیقی دریافته است که قوانین و مقررات وضع شده از طرف دولت کمتر به رفع ضعفهای ساختاری و کلیدی تعاونیها منجر می شود و رتق و فتق امور تعاونیها را توسط اعضا با شکست مواجه می سازد (Guinnane Timothy, ۱۹۹۷).

آگاهی: یکی از مهمترین عوامل مؤثر بر گرایش افراد به سوی تشکیلات و سازمانهاست و در صورتی که این آگاهی سرکوب کننده و منفی باشد، باعث گریز از آن خواهد شد. تعاونیها باید تمایل به یادگیری بیشتر، کمکهای آموزشی در راستای چگونگی تهیه کم هزینه تر لوازم و خدمات، کسب اطلاعات از آخرین دستاوردهای تحقیقات کشاورزی و نیز ایجاد فرصتهایی برای سهم شدن و مشارکت در تحقیقات دانشگاهی و فعالیتهای دیگر داشته باشند. اطلاعات بیشتر جهت چگونگی به دست آوردن اعتبارات و تسهیلات و مساعدت به منظور بهبود بازاریابی و تلاش برای سازمان دهی تعاون است که هدف نهایی آن یعنی خوداتکایی را ممکن می سازد (Rotan Beverly, ۱۹۹۶).

مدیریت: رهبری و مدیریت به معنای ظرفیت تأثیر گذاری بر مردم و گرفتن ایده از اشخاص و قبول یا رد آنها و داشتن انعطاف کافی بدون زیر پا گذاشتن اصول است (طاهرخانی و قرنی آرانی، ۱۳۸۲). اعضای هیئت مدیره و مدیران سهم یکسانی در رهبری دارند اما با این حال کمتر دیده شده است که این دو از یکدیگر انتقاد منفی نداشته باشند و لذا صدها مدیر به دلیل نادیده گرفتن نقش مردم در رهبری شکست خورده اند. شنیدن انتقاد شیرین نیست اما این هزینه ای است که رهبری باید بپردازد (Becker, ۱۹۹۹).

مشارکت: سنگ بنای تشکیل تعاونیهاست و مشارکت فعال اعضا به ازدیاد منافع اعضا و سرمایه ها در تعاونی منجر میشود (Defournerey et al., ۱۹۸۵). بررسیها نشان داده است زمانی که کلیه اعضا بر امور تعاونیها نظارت دارند، ضریب اطمینان و اعتماد اعضا بالاتر میرود و موجب استحکام پایه های تعاونی می شود (Guinnane Timothy, ۱۹۹۷). به طور کلی مشارکت در کارهای گروهی به دو عامل روحیه استقلال طلبی و اطمینان به افراد گروه و درستکاری و راستگویی آنان بستگی دارد.

۳. عوامل مکانی

دسترسی به نهادهای تعاونی: یکی از عوامل مهم در برنامه های تعاونی کردن، عامل جغرافیایی است که در درجه اول مربوط به وسعت منطقه عمل سازمانهای اداری و فواصل آنها از واحدهای روستایی و صنعتی و نوع راه های ارتباطی و سپس بررسی مراکز تمرکز جمعیت و وضع دوری یا نزدیکی روستاها به شهرهاست. در ایران پراکندگی روستاها و کمبود جمعیت نسبت به حد آستانه تعیین شده از سوی نهادهای تعاونی در ارتباط با اقتصاد مقیاس مهمترین مشکل ایجاد سازمانهای اداری و از جمله سازمان تعاون روستایی بوده است (گندم زاده و ثمری، ۱۳۸۸).

خدمات زیر بنایی: این عامل شامل شبکه حمل و نقل و شبکه آب و برق است:

شبکه حمل و نقل: پراکندگی جمعیت و کافی نبودن وسایل ارتباطی، فعالیت هضت تعاونی را به مراتب مشکلتر از فعالیت در مناطق پر جمعیت دارای وسایل ارتباطی کافی مینماید (هلم، ۱۳۴۹). برای مثال، نواحی جغرافیایی کوچک در انگلستان، تراکم بالاتر جمعیتی و ساختار تجاری روستاها از دلایل اقبال کم تعاونیها نزد روستاییان انگلستان بوده است (Banke, ۲۰۰۰).

۲،۲،۳. شبکه آب و برق: وجود آب و برق کافی لازمه توسعه و ایجاد هر واحد تولیدی یا خدماتی در تعاونیهای روستایی است.

مطالعات گوناگونی در زمینه موانع موجود بر سر راه عضویت کشاورزان در تعاونی ها صورت گرفته است که در زیر به بخشی از آنها اشاره شده است.

وحید زاده (۱۳۸۳) به نقل از پورتر، سی وب و تورنلی معتقد است، علل شکست اکثر تعاونی ها را می توان در سه مقوله ضعف مدیریت، فقدان نظم سازمانی و ضعف بنیه مالی جستجو نمود. به نظر وی مهمترین آسیب تعاونی های تولید در ساختار سازمانی و مسائل مدیریتی است. لهسای زاده (۱۳۷۳) بی توجهی به نظام تعاون در اقتصاد کشور را مهمترین آسیبی می داند که نهایتاً ممکن است این نظام بهره برداری را به سقوط بکشاند. بر اساس مطالعات روحانی (۱۳۸۳) سود آور نبودن فعالیتهای اقتصادی بزرگترین چالش شرکت های تعاونی است. جوانمردی (۱۳۸۳)، تنگناها و مشکلات تعاونی های تولید را بررسی نموده و دو عامل محدودیت درآمد، بی تجربگی مدیران عامل را مشکل اصلی تعاونی های تولید در ایران می داند (Malayim, ۲۰۰۳). در مطالعه ای پیرامون مشکلات تعاونی

های تولید در کشور ترکیه، ضعف آموزش و تحقیقات را مهمترین چالش و مشکل مشکلات این نظام بهره برداری در این کشور می داند.

بررسی رفیع پور (۱۳۷۲) حاکی از آن است که عوامل محیطی، عوامل فردی (سن، آگاهی، وضعیت خانوادگی، وضعیت اقتصادی و...) رابطه معنی داری با گرایش به جهاد نشان نداد؛ یعنی هیچ تأثیری در گرایش نداشتند و مجموعه عواملی که به نظر می رسد میتوانند بر روی گرایش مؤثر باشند میزان رضایت از اوضاع فردی، گروهی و اجتماعی سیاسی بوده است. سعدی و اعظمی (۱۳۸۷) نتیجه گرفتند که مهمترین آسیبهای تهدیدکننده تعاونیهای تولیدی عبارتند از: آگاهی محدود اعضا از اصول و فلسفه شکل گیری تعاونیهای تولید، گرایش شدید تعاونیها به ارائه خدمات، ضعف آموزش اعضای تعاونی، محدودیت سرمایه، گرایش تعاونیها به دولت، سؤزن به ارکان تعاونی (بحران بی اعتمادی)، ضعف اطلاع رسانی در تعاونی و نامشخص بودن اولویت وظایف و اهداف تعاونی.

نتایج حاصل از پژوهش ابراهیم زاده و بریمانی (۱۳۸۳) نشان داد که همواره تعاون و عضویت افراد در عرصه های اجتماعی و اقتصادی در اشکال سنتی و مدرن آن نقشآفرین بوده است لیکن گرچه شکل سنتی آن در فرایند تحولات اقتصادی، اجتماعی و فناوری قابل چشم پوشی نیست، اما اشکال نیمه مدرن و مدرن آن، با بهره گیری از تجربیات گذشته به صورت تحول یافته و یا در شکل نوین کماکان نقش مهمی در اقتصاد اجتماعی ایفا می نماید و به منظور بسط و گسترش تعاون در اقتصاد، می بایست از دخالت مستقیم دولت و دستوری نمودن این بخش کاست و بر آزادی عمل آن در عرصه اقتصاد افزود. (Pampel, ۱۹۹۷) در مطالعه خود در زمینه تعاونیهای تولید روستایی گامبیا به این نتیجه دست یافت که تعاونیها در امور ی همچون تأمین بذر، کود، ماشین آلات و تأمین اعتبارات بانکی برای اعضا دارای فعالیت جدی بوده و در این راستا ۹۵ درصد اعضا از عملکرد آنها رضایت کامل داشته اند.

فتاحی (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان بررسی تاثیر شرکت های تعاونی کشاورزی بر کاهش فقر روستایی به این نتیجه رسید که رابطه میان متغیرهای مستقل ارائه خدمات اعتباری، ارائه خدمات تأمین نهاده های تولیدی، ارائه خدمات بازاریابی محصولات کشاورزی و ارائه خدمات آموزشی - ترویجی توسط شرکت های تعاونی کشاورزی با متغیر وابسته ی کاهش فقر روستایی در سطح ۹۵ درصد معنی دار است. نتایج حاصل از بررسی تاثیر جمعی متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته ی کاهش فقر روستایی از طریق رگرسیون چندگانه نیز گویای آن است که ارائه خدمات اعتباری، ارائه خدمات تأمین نهاده های تولیدی، ارائه خدمات بازاریابی محصولات کشاورزی و ارائه خدمات آموزشی - ترویجی و همچنین متغیرهای مداخله گر سن، سطح تحصیلات و سابقه عضویت در شرکت تعاونی کشاورزی، در مجموع ۸۲ درصد از تغییرات متغیر وابسته کاهش فقر روستایی را تبیین می نمایند.

صفر پور و همکاران (۱۳۹۳) در مطالعه خویش، عدم فعالیت های حمایتی، فقدان فعالیتهای آموزشی و انگیزشی، موانع مدیریتی، فقدان برنامه محوری و مشتری مداری، موانع مالی و عدم عضویت مداری را مهم ترین موانع بازدارنده اجرای مهندسی مجدد تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان اهواز قلمداد کرده اند.

(Hammer, ۱۹۹۰) مهم ترین موانع موفقیت پروژه های مهندسی مجدد را مقاومت در برابر تغییر، محدودیت برای ایجاد سیستم جدید، نداشتن موافقت کامل موفقیت، پشتیبانی نکردن مدیریت ارشد، توقع های غیر واقعی، نبود گروه کاری ماهر و درگیری و ناهماهنگی کارکنان بیان کرد.

هالپین (۲۰۱۱) در مطالعه خود راجع به تعاونی های تولید کشاورزی در اندونزی به این نتیجه رسید که در اندونزی نیز تعاونی های تولید کشاورزی بزرگترین تولیدکنندگان میوه و سبزی در بازارهای داخلی به شمار می روند، و بدین اهداف دست یافته اند: ارائه خدمات ضروری برای زندگی اعضا، توانمندسازی و ایجاد معیشت پایدار برای کاهش فقر در نواحی روستایی، توسعه، همفکری و حمایت متقابل از اعضا.

برونیس و همکاران (Bruynis et al, ۲۰۰۱) بالا بودن هزینه های اجرایی، ناتوانی در ایجاد توازن در علایق متفاوت اعضا، انتظارات زیاد اعضا از تعاونی ها و نبود مدیران مقتدر در بین اعضا را موانع اصلی توسعه تعاونی ها قلمداد نموده است.

این پژوهش ضمن ارائه شناخت کلی از اعضای تعاونی های تولیدی کشاورزی استان ایلام به بررسی گرایش آنها به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی می پردازد. لذا سوال محوری این پژوهش این است: دلایل گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی استان ایلام کدامند؟

روش شناسی

تحقیق حاضر از نظر روش تحقیق، از نوع پیمایشی و از لحاظ هدف کاربردی است. جامعه آماری پژوهش را کلیه اعضای تعاونی های تولید کشاورزی به تعداد ۷۸۲ نفر تشکیل دادند که شامل ۱۲۵ تعاونی فعال در سطح استان ایلام بود. از این تعداد با استفاده از فرمول کوکران و به روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای با انتساب متناسب، ۲۵۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند (جدول ۱). در این تحقیق استان ایلام به عنوان منطقه مورد پژوهش انتخاب شد. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه محقق ساخته بوده است که مبنای طراحی آن بررسی منابع داخلی و خارجی، اهداف و سوالات تحقیق بوده است. پرسشنامه تحقیق حاضر در ۳ بخش ویژگیهای جمعیتی جامعه آماری تحقیق در قالب ۹ سوال، متغیرهای در برگیرنده عوامل بازدارنده عضویت در تعاونی های تولید کشاورزی در ۳۲ گویه و در قالب پاسخ های ۶ گزینه ای مقیاس لیکرت (در دامنه هیچ، خیلی کم، کم، متوسط، زیاد، خیلی زیاد) و گرایش کشاورزان به عضویت در ۱۱ گویه تشکیل شده است. برای تعیین روایی شکلی و محتوایی ابزار تحقیق، چندین نسخه از پرسشنامه در اختیار گروهی مرکب از اساتید گروه ترویج و آموزش کشاورزی و مدیریت کشاورزی دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام قرار گرفت و اصلاحات لازم بر حسب پیشنهادات آنان صورت گرفت. برای تعیین ضریب پایایی ابزار تحقیق نیز تعداد ۲۰ نسخه از پرسشنامه در اختیار افرادی با خصوصیات مشابه و خارج از محدوده جامعه آماری تحقیق (شهرستان اندیمشک) توزیع شد. با عنایت به سطح اندازه گیری متغیرهای تحقیق (متغیر وابسته) در قالب طیف ۶ گزینه ای لیکرت، داده های گردآوری شده از مرحله راهنما وارد بسته نرم افزاری R شده و مقدار ضریب پایایی تتای ترتیبی محاسبه گردید ($\Theta = .94$). زامبو و همکاران (۲۰۰۷، Zumbo et al) براین باور هستند که در شرایطی که متغیرهای تحقیق در سطح مقیاس اندازه گیری رتبه ای باشند، بهتر است که برای محاسبه پایایی ابزار تحقیق از ضریب تتای ترتیبی به جای آلفای کرونباخ استفاده شود. استدلال آنان این بوده است که آلفای کرونباخ برای داده های با مقیاس فاصله ای و نسبی مناسب می باشد، ضمن آن که ناریبی مثبت آلفای کرونباخ بالاتر می باشد. اطلاعات جمع آوری شده در این تحقیق ترکیبی از مطالعات کتابخانه ای و میدانی است. کار داده پردازی و تحلیل داده ها در این مطالعه در دو سطح آمار توصیفی و آمار تحلیلی صورت گرفته است. به این معنا که در بخش آمار توصیفی جهت تشریح و توصیف وضعیت جاری جامعه آماری تحقیق از شاخص های مرکزی و پراکندگی متناسب با مقیاس اندازه گیری متغیرها استفاده گردید. و در بخش آمار تحلیلی، برای شناسایی عوامل بازدارنده عضویت کشاورزان در تعاونی های تولیدی کشاورزی از تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از نرم افزار spss_{۲۲} استفاده شد.

جدول ۱. جدول حجم نمونه و جامعه آماری تحقیق

اعضاء تعاون های تولیدی کشاورزی	حجم جامعه	تعداد نمونه در هر طبقه
شهرستان ایلام	۷	۲
شهرستان دره شهر	۳۷۳	۱۲۱
شهرستان دهلران	۳۶۷	۱۱۹
شهرستان سیروان	۱۷	۵
شهرستان چرداول	۱۸	۶
جمع کل	۷۸۲	۲۵۴

منبع: اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان ایلام، ۱۳۹۳

در این تحقیق برای بدست آوردن حجم نمونه از فرمول عمومی کوکران استفاده گردید. که در آن فرمول:

N: تعداد کل جامعه آماری: ۷۸۲

t: t استیودنت وقتی که سطح معنی داری آزمون برابر با ۰/۰۵ باشد (۱/۹۶۲)

d: دقت احتمالی مطلوب

S: انحراف معیار متغیر دارای بیشترین واریانس

$$n = N \cdot (t.s)^2 / Nd^2 + (t.s)^2$$

در روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای با انتساب متناسب حجم نمونه در هر طبقه حجم نمونه با استفاده از فرمول زیر بدست آمد:

$$n_i = N_i \cdot n / \sum N_i$$

که در آن:

n_i : حجم نمونه در طبقه i ام

N_i : حجم جامعه در طبقه i ام

$\sum N_i$: حجم کل طبقات جامعه آماری

n : حجم نمونه بدست آمده

یافته ها و بحث

میانگین سن پاسخگویان در این تحقیق ۳۵ سال بوده است که نشان دهنده جوان بودن هرم سنی اعضای تعاونیهای تولیدی کشاورزی در استان ایلام میباشد. اکثر پاسخگویان (۷۳/۶ درصد) مرد بودند. همچنین اکثر پاسخگویان (۴۸/۴ درصد) دارای سطح تحصیلات زیر دیپلم، بودند. محل سکونت اکثر پاسخگویان (۸۸/۲ درصد) نیز روستا بود. میانگین درآمد سالیانه خانوار پاسخگویان در این تحقیق ۱۹/۷۶ میلیون تومان، همچنین میانگین سابقه عضویت آنها در تعاونیهای تولیدی کشاورزی، ۵ سال بوده است. میانگین سابقه کار پاسخگویان ۱۴ سال بوده است (جدول ۲).

جدول ۲. توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ویژگیهای فردی

متغیر	سطوح تغییرات	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
سن	کمتر از ۳۰	۵۶	۲۲	۲۲
	۳۰ تا ۵۰ سال	۱۷۲	۶۷/۷	۸۹/۷
	بالاتر از ۵۰ سال	۲۶	۱۰/۳	۱۰۰
جنسیت	مرد	۱۸۷	۷۳/۶	۷۳/۶
	زن	۶۷	۲۶/۴	۱۰۰
	زیر دیپلم	۱۲۱	۴۸/۴	---
سطح تحصیلات	دیپلم	۱۰۱	۳۹/۷	---
	بالای دیپلم	۳۰	۱۱/۹	---
	شهر	۳۰	۱۱/۸	---
محل سکونت	روستا	۲۲۴	۸۸/۲	---
	کمتر از ۱۰	۲۶	۱۰/۲	۱۰/۲
	۱۰-۱۵	۱۷۷	۶۹/۷	۷۹/۹
درآمد سالیانه خانوار (میلیون تومان)	۱۵-۲۰	۴۴	۱۷/۳	۹۷/۲
	بالاتر از ۲۰	۷	۱۰/۸	۱۰۰
	کمتر از ۸	۱۱۸	۴۶/۵	۴۶/۵
سابقه عضویت در تعاونی (سال)	۴-۸	۱۲۷	۵۰	۹۶/۵
	بالاتر از ۸	۹	۳/۵	۱۰۰
	کمتر از ۶	۶۰	۲۳/۶	---
سابقه کار (سال)	۶-۱۲	۱۳۹	۷۸/۳	---
	بیشتر از ۱۲	۵۵	۲۱/۷	---

گرایش کشاورزان گندم کار استان نسبت به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی:

یافته های تحقیق نشان داد که برای گویه «همیشه به انجام فعالیت های کشاورزی علاقه دارم»، ۵۴/۱ درصد از پاسخ گویان گزینه «زیاد» را انتخاب کردند. همچنین، برای گویه «در انجام فعالیت های کشاورزی احساس غرور می کنم»، ۴۵/۹ درصد از پاسخ گویان نیز گزینه «زیاد» را برگزیدند. نتایج سایر گویه ها به سنجش نگرش کشاورزان گندم کار استان نسبت به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی، در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳- گرایش کشاورزان گندم کار استان نسبت به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی

خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گویه
۵/۴	۵۴/۱	۲۱/۶	۱۴/۹	۴/۱	همیشه به انجام فعالیت های کشاورزی علاقه دارم
۸/۱	۴۵/۹	۲۴/۳	۱۶/۲	۵/۴	در انجام فعالیت های کشاورزی احساس غرور می کنم
۱۲/۲	۴۵/۹	۲۴/۳	۱۴/۹	۲/۷	تلاش می کنم بیشتر انرژی خود را صرف انجام فعالیت های کشاورزی کنم
۱۴/۹	۴۷/۳	۱۷/۶	۱۳/۵	۶/۸	در آینده نیز ترجیح می دهم به فعالیت های کشاورزی بپردازم
۱۲/۲	۴۱/۹	۲۱/۶	۱۳/۵	۱۰/۸	کشاورزی شغلی یکنواخت و خسته کننده نیست
۸/۲	۲۸/۸	۲۴/۷	۲۷/۴	۱۱	درآمد کشاورزی از سایر مشاغل کمتر نیست
۹/۵	۲۱/۶	۳۲/۴	۲۴/۳	۱۲/۲	با پرداختن به فعالیت های کشاورزی آینده ای درخشان در انتظارم است
۶/۸	۳۲/۹	۳۰/۱	۲۰/۵	۹/۶	فعالیت های کشاورزی از توان جسمی من بیشتر نیست
۲/۷	۳۱/۱	۲۹/۷	۱۸/۹	۱۷/۶	جامعه برای انجام فعالیت های کشاورزی ارزش و اهمیت قائل است
۲/۷	۱۵/۱	۴۲/۵	۲۴/۷	۱۵/۱	مایلم کارهای سخت و دشوار را انجام دهم
۱/۴	۶/۸	۲۷	۳۷/۸	۲۷	نیازهای اقتصادی من با انتخاب شغل کشاورزی تأمین می شود

به منظور بررسی سطح گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی، یازده سوال بسته به طیف لیکرت پنج قسمتی مطرح و برای توصیف کیفی متغیر گرایش، از روش انحراف معیار از میانگین (ISDM^۲) استفاده شد (جدول ۴). مخاطبین نظرات خویش را در این ارتباط با انتخاب یکی از گزینه های ۵ گانه فوق در دامنه ۱ تا ۵، ابراز می داشتند. سپس با جمع پاسخ های داده شده به کل گویه ها، امتیاز کلی سطح گرایش به دست آمد. در روش ISDM تبدیل امتیازات کسب شده به ۴ سطح به شرح زیر برآورد شد:

A= ضعیف: $A < \text{Mean} - Sd$

B= متوسط: $\text{Mean} - Sd < B < \text{Mean}$

C= خوب: $\text{Mean} < C < \text{Mean} + Sd$

D= عالی: $\text{Mean} + Sd < D$

^۲ - Internal of Standard deviation from the Mean

جدول ۴- سطح گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولید کشاورزی

سطح گرایش	فراوانی	درصد	درصد معتبر
ضعیف	۸۰	۲۱/۳	۲۱/۹
متوسط	۱۷۰	۴۵/۳	۴۶/۶
خوب	۱۰۵	۲۸	۲۸/۸
عالی	۱۰	۲/۷	۲/۷
بدون پاسخ	۱۰	۲/۷	-
جمع کل	۳۷۵	۱۰۰	۱۰۰

میانگین=۳/۱۲۳، انحراف معیار=۰/۷۷۶، حداقل=۲، حداکثر=۵

بر اساس جدول (۴)، سطح کلی نگرش کشاورزان نسبت به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی متوسط ارزیابی شده است. در این تحقیق هدف از کاربرد تحلیل عاملی مشخص کردن عوامل بازدارنده گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های کشاورزی استان ایلام از دیدگاه پاسخگویان و تبیین مقدار واریانس تبیین شده توسط هر کدام از متغیرها در قالب عامل های دسته بندی شده می باشد. در این تحقیق به طور کلی مراحل زیر طی گردید.

تعیین و تشخیص مناسب بودن داده ها: در انجام تحلیل عاملی ابتدا محقق باید اطمینان یابد که آیا می توان داده های موجود را تقلیل داد و به چند عامل پنهانی کاهش داد یا خیر؟ برای این منظور در این تحقیق از شاخص کفایت نمونه گیری KMO^2 استفاده شده است. در این پژوهش مقدار $K.M.O$ برابر $۰/۷۸۲$ به دست آمد و نشان می دهد که وضعیت داده ها برای تحلیل عاملی در حد خوب بوده است. مقدار آماره بارتلت نیز برابر $۲۱۸۷/۱۱۶$ به دست آمد. بنابراین در کل داده ها برای تحلیل عامل مناسب بودند. در این تحقیق با توجه به مقدار KMO به دست آمده (مقدار بالاتر از $۰/۷$)، می توان گفت که داده ها برای تحلیل عاملی مناسب بوده اند. همچنین آزمون بارتلت این امکان را فراهم می آورد که بتوانیم در تحلیل عاملی فرض صفر مبنی بر همانی بودن ماتریس همبستگی داده ها را رد کنیم. در این تحقیق با توجه به مقدار آماره بارتلت که کمتر از سطح خطای $۰/۰۵$ می باشد می توان گفت که امکان کشف ساختار جدید از داده ها امکان پذیر است. (جدول ۵).

جدول ۵: مقدار $K.M.O$ و آزمون بارتلت داده های جمع آوری شده

$K.M.O$	آزمون بارتلت	سطح معنی داری
$۰/۷۸۲$	$۲۱۸۷/۱۱۶$	$۰/۰۰۰$

تعیین تعداد عوامل: یکی از موارد تحلیل عاملی تعیین تعداد عامل های قابل استخراج است. اگر چه مبنای دقیقی برای تعیین تعداد عامل های استخراجی ارائه نشده است، اما امروزه از معیارهایی نظیر معیار مقدار ویژه، معیار پیشین، درصد واریانس، تست بریدگی استفاده می شود که در این تحقیق از مقدار ویژه استفاده شده است. عامل های استخراج شده همراه با مقدار ویژه و درصد واریانس تجمعی آنها در جدول (۶) ذکر شده است.

جدول ۶: عوامل استخراج شده همراه با مقدار ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی آن ها

ردیف	عامل ها	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	فراوانی تجمعی درصد واریانس
۱	عامل ۱	۸/۲۵۱	۲۹/۱۵۸	۲۹/۱۵۶
۲	عامل ۲	۷/۸۸۴	۲۵/۲۱۴	۵۴/۳۷۲
۳	عامل ۳	۴/۵۷۱	۱۷/۲۴۲	۷۱/۶۱۴
۴	عامل ۴	۴/۲۳۲	۴/۵۶۵	۷۶/۱۷۹

بر اساس اطلاعات جدول ۶، عامل اول بیشترین سهم (۲۹/۱۵۸٪) و عامل چهارم کمترین سهم (۴/۵۶۵٪) را در تبیین واریانس کل متغیرها داشته اند و در مجموع این چهار عامل توانسته اند ۷۶/۱۷۹٪ از کل واریانس عوامل بازدارنده گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی را تبیین نمایند.

چرخش عاملی و نامگذاری متغیرها: پس از چرخش عاملی به شیوه وریماکس، متغیرهای تحقیق در ۴ دسته قرار گرفته و نامگذاری شدند (جدول ۷).

در پژوهش حاضر برای چرخش عاملی از روش وریماکس استفاده شده است. بعد از مرحله چرخش، متغیرهایی که مربوط به هر عامل هستند به صورت ستونی مشخص می گردند. پس از پردازش گویه های نمایانگر عوامل بازدارنده گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی ها، نسبت به نام گذاری عوامل به دست آمده از تحلیل عاملی اقدام گردید. در جدول زیر هر یک از عوامل و متغیرهای مربوط به آن عامل همراه بار عاملی و گویه های پوشاننده آن ارائه شده است.

جدول ۷: متغیرهای مربوط به هریک از عوامل، میزان ضرایب بدست آمده از ماتریس دوران یافته

نام عامل	متغیرها	بار عاملی	
اقتصادی	عدم اعطای تسهیلات حمایتی کافی و به موقع از سوی تعاونی ها به اعضا	۰/۶۶۱	
	درآمد پایین حاصل از تولید محصولات کشاورزی	۰/۷۱۹	
	عدم همکاری دولت برای افزایش سرمایه تعاونی ها	۰/۵۷۸	
	درآمد زایی پایین حاصل از محصولات تولیدی کشاورزی در نتیجه عضویت در تعاونی	۰/۶۲۶	
	وجود مقررات دست و پاگیر اخذ وام و تسهیلات بانکی	۰/۵۹۰	
	مشکل اعطای تسهیلات و امکانات ویژه از سوی بخش خصوصی به تعاونی ها	۰/۵۶۷	
	عدم اعطای وام و تسهیلات بانکی کم بهره به کشاورزان عضو تعاونی	۰/۵۲۸	
	عدم شرکت اعضا در فعالیت های آموزشی - ترویجی در زمینه تعاونی ها	۰/۴۸۲	
	ناآگاهی اعضای تعاونی ها از اصول و فلسفه شکل گیری تعاونی ها	۰/۶۷۱	
	ناآشنایی با پیچیدگی های فرایند کسب و کار	۰/۶۶۹	
	کمبود ارائه آموزش های کافی در خصوص اصول و مفاهیم تعاونی ها	۰/۶۱۳	
	کمبود آموزش شیوه ها و فنون مدیریت به اعضا تعاونی ها	۰/۶۴۵	
آموزشی	کمبود ارائه آموزش های فنی و تخصصی به اعضای شرکت های تعاونی	۰/۵۵۶	
	کمبود آموزش مفاهیم و راهکارهای توسعه کارآفرینی درون سازمانی در تعاونی ها	۰/۶۴۷	
	کمبود ارائه دوره های آموزشی مستمر در زمینه تعاونی	۰/۶۱۲	
	ناآگاهی جهت ارزیابی و تشخیص پیامدها و آثار تصمیمات اتخاذ شده از سوی تعاونی ها	۰/۳۶۹	
	عدم وجود الزام مراکز آموزش عالی به تقویت مستمر توان علمی و عملی اعضا تعاونی های تولیدی	۰/۴۹۶	
	نبود قوانین و دستورالعمل های دولتی الزام آور برای حمایت از تعاونی ها	۰/۶۹۶	
	عدم وجود راهکاری جهت معرفی و تقدیر از تعاونی های موفق تولیدی	۰/۶۳۶	
	نهادینه نشدن فرهنگ کار و تولید جمعی در بین اعضای تعاونی ها	۰/۵۱۱	
	نبود تشکل و اتحادیه های قدرتمند در سطوح منطقه ای و ملی در راستای حمایت از تعاونی های تولیدی	۰/۴۷۷	
	حمایتی - فرهنگی	نا هماهنگی بین سازمان های ذیربط در فرایند توسعه تعاونی ها	۰/۶۵۹
		عدم حمایت سازمان های دولتی از تعاونی های تولیدی	۰/۵۱۱
		عدم وجود مشوق های مادی (معافیت های مالیاتی، بیمه های درمانی و تکمیلی) از سوی دولت به تعاونیها	۰/۴۲۴
ریسک پذیر نبودن اعضای تعاونیها		۰/۴۲۱	
عدم برخورداری اعضا از روحیه کارآفرینی و بهره گیری از آن		۰/۶۶۳	
نبود خلاقیت و نوآوری در بین اعضای تعاونی ها		۰/۶۷۶	
عدم وجود تقویت روحیه مشارکت و کارگروهی در بین اعضا		۰/۴۹۳	
کمبود احساس نیاز به کسب موفقیت در بین اعضا		۰/۴۱۳	
نداشتن روحیه کار جمعی و گروهی و تمایل به فعالیت در قالب تعاونی ها		۰/۳۷۶	
عدم وجود قابلیت و استعداد های فردی اعضای تعاونی		۰/۳۱۹	
روان شناختی			

نتایج تحلیل عاملی نشان داد که عوامل اقتصادی ۲۹/۱۵۸ درصد واریانس را به خود اختصاص داده و با مقدار ویژه ۸/۲۵۱ عامل اول تحلیل عاملی بازداشتن گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی بوده است. در این عامل متغیرهایی چون عدم اعطای تسهیلات حمایتی کافی و به موقع از سوی تعاونی ها به اعضا، درآمد پایین حاصل از تولید محصولات کشاورزی، عدم همکاری دولت برای افزایش سرمایه تعاونی ها، درآمد زایی پایین حاصل از محصولات تولیدی کشاورزی در نتیجه عضویت در تعاونی، وجود مقررات دست و پاگیر اخذ وام و تسهیلات بانکی، مشکل اعطای تسهیلات و امکانات ویژه از سوی بخش خصوصی به تعاونی ها و عدم اعطای وام و تسهیلات بانکی کم بهره به کشاورزان عضو تعاونی قرار گرفته اند

عامل دوم فقدان فعالیت های آموزشی با مقدار ویژه ۷/۸۸۴ بوده که ۲۵/۲۱۴ درصد واریانس گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی را تبیین نموده است. متغیرهایی نظیر عدم شرکت اعضا در فعالیت های آموزشی - ترویجی در زمینه تعاونی ها، ناآگاهی اعضای تعاونی ها از اصول و فلسفه شکل گیری تعاونی ها، ناآشنایی با پیچیدگی های فرایند کسب و کار، کمبود ارائه آموزش

های کافی در خصوص اصول و مفاهیم تعاونی ها، کمبود آموزش شیوه ها و فنون مدیریت به اعضا تعاونی ها، کمبود ارائه آموزش های فنی و تخصصی به اعضای شرکت های تعاونی، کمبود آموزش مفاهیم و راهکارهای توسعه کارآفرینی درون سازمانی در تعاونی ها، کمبود ارائه دوره های آموزشی مستمر در زمینه تعاونی، ناگهانی جهت ارزیابی و تشخیص پیامدها و آثار تصمیمات اتخاذ شده از سوی تعاونی ها و عدم وجود الزام مراکز آموزش عالی به تقویت مستمر توان علمی و عملی اعضا تعاونی های تولیدی برای حمایت از تعاونی ها قرار دارند

عامل سوم، عوامل حمایتی - فرهنگی با مقدار ویژه ۴/۵۷۱ بوده که ۱۷/۲۴۲ درصد واریانس گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی را تبیین نموده است. در این عامل متغیرهایی نظیر نبود قوانین و دستورالعمل های دولتی الزام آور برای حمایت از تعاونی ها، عدم وجود راهکاری جهت معرفی و تقدیر از تعاونی های موفق تولیدی، نهادینه نشدن فرهنگ کار و تولید جمعی در بین اعضای تعاونی ها، نبود تشکل و اتحادیه های قدرتمند در سطوح منطقه ای و ملی در راستای حمایت از تعاونی های تولیدی، نا هماهنگی بین سازمان های ذیربط در فرایند توسعه تعاونی ها، عدم حمایت سازمان های دولتی از تعاونی های تولیدی و عدم وجود مشوق های مادی (معافیت های مالیاتی، بیمه های درمانی و تکمیلی) از سوی دولت به تعاونیها قرار گرفته اند

عامل چهارم، عوامل روانشناختی با مقدار ویژه ۴/۲۳۲ بوده که حدود ۴/۵۶۵ درصد واریانس گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی را تبیین نموده است. در این عامل متغیرهایی نظیر ریسک پذیر نبودن اعضای تعاونیها، عدم برخورداری اعضا از روحیه کارآفرینی و بهره گیری از آن، عدم وجود تقویت روحیه مشارکت و کارگروهی در بین اعضا، نبود خلاقیت و نوآوری در بین اعضای تعاونی ها، کمبود احساس نیاز به کسب موفقیت در بین اعضا، نداشتن روحیه کار جمعی و گروهی و تمایل به فعالیت در قالب تعاونی ها و عدم وجود قابلیت و استعداد های فردی اعضای تعاونی قرار گرفته اند.

نتیجه گیری و پیشنهادات

با توجه به اینکه سطح تحصیلات اکثریت نمونه های آماری تحقیق (۳۹/۷٪) زیر دیپلم بود می توان نتیجه گرفت که اکثریت پاسخگویان از تحصیلات دانشگاهی و حرفه ای مربوطه برخوردار نبوده اند. لذا این وضعیت بیانگر آن است که جامعه مورد مطالعه از قابلیت های حرفه ای و به روز علمی برخوردار نیستند. لذا توسعه آموزش های فنی و حرفه ای جهت اعضا تعاونی ها از طریق اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان ایلام و بهره مند نمودن آنها از آموزش های همگانی می تواند تا اندازه ای در تغییر گرایش آنها تاثیر گذار باشد.

با عنایت به اینکه نزدیک به نیمی از جامعه مورد مطالعه گرایش متوسطی به عضویت در تعاونی های تولید کشاورزی دارند، و همچنین حدود ۸۹ درصد آنان نیز ساکن روستا هستند، این احتمال وجود دارد که آهنگ مهاجرت از روستا و ترک فعالیتهای کشاورزی و تغییر شغل با شتاب بیشتری صورت گیرد.

با توجه به اینکه عامل اول تحلیل عاملی، عامل اقتصادی بود و این نتیجه را یافته های بنین (۲۰۱۰) تایید می کند لذا پیشنهاد می شود که با کاهش مقررات دست و پاگیر اخذ وام و تسهیلات بانکی، اعطای تسهیلات مالی با بازپرداخت طولانی مدت یا بلاعوض، همچنین کاهش مقررات دست و پاگیر اخذ وام های بانکی جهت افزایش تمایل و جلب گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی اقدام نمود.

با توجه به اینکه عامل دوم تحلیل عاملی، عامل آموزشی بود و این نتیجه را یافته های فتاحی (۱۳۹۰) تایید می کند. لذا در این راستا پیشنهاد می شود که تقویت روحیه کار جمعی در کشاورزان و ترغیب و تشویق ایشان به فعالیت در قالب تعاونی ها و ارائه خدمات مشاوره ای برای کشاورزان عضو شرکت های تعاونی، زمینه های لازم جهت افزایش آگاهی آنها جهت ارزیابی و تشخیص پیامدها و آثار تصمیمات اتخاذ شده از سوی تعاونی ها، فراهم شده و با برگزاری کلاس های آموزشی جهت آشنایی کشاورزان با اصول و اهداف تعاونی ها بطور کلی و تعاونی های تولیدی کشاورزی بطور اختصاصی، زمینه جلب و گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی فراهم شود.

با توجه به اینکه عامل سوم تحلیل عاملی، عامل فرهنگی-حمایتی بود و این نتیجه را یافته های هالپین (۲۰۱۱) تایید می کند. لذا در این راستا پیشنهاد می شود با نهادینه شدن فرهنگ کارآفرینی کشاورزان در جامعه با اهرم سیاست های حمایتی و تشویقی دولت

جهت گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی همچنین با معرفی و تقدیر از اعضای موفق این تعاونی ها در سطح استان ایلام و ارائه مشوق های مادی و معنوی جهت جلب تمایل و گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی اقدام گردد. با توجه به اینکه عامل چهارم تحلیل عاملی، عامل روان شناختی بود و این نتیجه را یافته های آمینی و همکاران (۱۳۸۵) تایید می کند. لذا در این راستا پیشنهاد می شود که با فرهنگ سازی صحیح و غنی و ارائه آموزش های مکفی و لازم در جهت تقویت روحیه مشارکت و کارگروهی در بین کشاورزان جهت افزایش تمایل و جلب گرایش آنها به عضویت در تعاونی های تولیدی کشاورزی اقدام گردد.

فهرست منابع

- ابراهیم زاده، ع؛ بریمانی، ف. (۱۳۸۳). بررسی تطبیقی تعاون و جایگاه آن در نظام های اقتصادی - اجتماعی. فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره ۷۹، صفحات ۱۰۶-۸۱.
- احسانی، ن؛ آرایش، ب؛ چهارسوقی امین، ح. (۱۳۹۱). بررسی عوامل موثر بر مشارکت اعضاء تعاونی های کشاورزی شهرستان شیروان چرداول. فصلنامه تعاون و کشاورزی، دوره ۲۳، شماره ۱۰، صفحات ۷۶-۵۵.
- احمدپور، ا؛ مختاری، و؛ پورسعید، ع. (۱۳۹۳). شناسایی عوامل موثر بر موفقیت تعاونی های تولید کشاورزی در استان ایلام. فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۷، شماره ۳، پائیز، ص ۱۴۲-۱۰۵.
- اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان ایلام. (۱۳۹۳). اداره تعاون، کار و رفاه اجتماعی استان ایلام.
- اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی ایلام. (۱۳۹۱). "موقعیت جغرافیایی و پیشینه ایلام". مقاله برگرفته از وب سایت به تاریخ ۲۱ بهمن ماه ۱۳۹۱ به آدرس <http://ilam.mcls.gov.ir/fa/news/۳۲۱۹۲>
- امینی، ا؛ همدانی، ع؛ رضانی، م. (۱۳۸۵). ارزیابی مهم ترین مولفه های درون سازمانی در موفقیت شرکت های تعاونی مرغداران تهران، علوم و فنون کشاورزی و منابع طبیعی، سال دوازدهم، شماره ۴۳ (الف)، صفحات ۲۹۵-۲۸۵.
- حجازی، ی. (۱۳۷۵). مهندسی فرایندفعالیت های آموزشی و ترویجی. تهران: معاونت ترویج و مشارکت مردمی وزارت جهاد شازندگی.
- جوانمردی، ح. ۱۳۸۳. توانمندی ها و تنگناهای شرکت های تعاونی های تولید روستایی. دو هفته نامه برزگرشماره ۹۱۱. رفیع پور، ف. (۱۳۷۲). سنجش گرایش روستائیان نسبت به جهاد سازندگی: پژوهشی در سع استان اصفهان، فارس و خراسان. مرکز تحقیقات بررسی مسائل روستایی، تهران: نشر ارغنون.
- روحانی، س. (۱۳۷۹). محاسبه بهره وری عوامل تولید در شرکت های تعاونی تولید روستایی استان همدان. فصلنامه علوم کشاورزی ایران، جلد ۳۱، شماره ۲، صفحات ۲۶۷-۲۶۱.
- سعدی، ح؛ اعظمی، م. (۱۳۸۷). آسیب شناسی تعاونی های تولید کشاورزی ایران: مطالعه موردی کبودرآهنگ همدان. ششمین کنفرانس اقتصاد کشاورزی ایران.
- صفرپور، ر؛ عمانی، ا؛ نوراله نوری وندی، آ. (۱۳۹۳). موانع بازدارنده مهندسی مجدد تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان اهواز. فصلنامه تعاون و کشاورزی، سال سوم، شماره ۱۱، صفحات ۹۴-۷۷.
- طاهرخانی، م؛ حیدری ساربان، و. (۱۳۸۲). نقش تعاونی های تولیدی در توسعه مناطق روستایی. پژوهش های جغرافیایی، شماره ۴۹، پائیز ۱۳۸۲، صفحات ۱۲۶-۱۱۵.
- عبداللهی، م. (۱۳۷۷). نظام های بهره برداری کشاورزی در ایران. تهران: وزارت کشاورزی، معاونت امور نظام بهره برداری. فتاحی، ث (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر شرکت های تعاونی کشاورزی بر کاهش فقر روستایی (مطالعه موردی استان ایلام). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد اسلامی واحد ایلام.
- کیانی مهر، ح. (۱۳۸۰). بررسی نقش شرکت های تعاونی روستایی شهرستان سبزوار در بهبود وضعیت فنی و اقتصادی کشاورزان گندم کار. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس.
- گندم زاده، ر؛ ثمری، د. (۱۳۸۸). عوامل موثر بر گرایش کشاورزان به عضویت در تعاونی های تولید شهرستان طبس. فصلنامه تعاون، سال بیستم، شماره ۲۱۲، صفحات ۱۱۴-۹۱.

- لهسایی زاده، ع. (۱۳۷۲). جامعه شناسی کشاورزی. تهران: انتشارات اطلاعات.
- میرمحمدی، س. (۱۳۸۲). تعاون و شکوفایی شبکه تعاون روستایی و کشاورزی در طلیعه اصلاحات. تهران: اتحادیه مرکزی تعاونی های روستایی و کشاورزی ایران.
- نسیمی، ع. (۱۳۸۴). سبد قطور تعاونی ها و اصلاح نظام بهره برداری کشاورزی ایران، تهران: سازمان تعاون روستایی ایران.
- وحیدزاده، ع. (۱۳۸۳). آسیب شناسی مدیریت در شرکت تعاونی تولید. نشریه تعاون، شماره ۱۵۹، صفحات ۶۴-۶۳.
- Akwabi-Ameyaw Kofi (۱۹۹۷), Producer cooperative resettlement projects in Zimbabwe: Lessons from a failed agricultural development strategy, *World Development*, ۲۵: ۴۳۷-۴۵۶.
- All Port, W.Gordon (۱۹۷۳), Attitudes in the History of Social psychology, Pp. ۱۹-۲۵ in: Neil Warren and Marie Jahoda (eds.) Attitudes, London: Penguin.
- Banke, E. (۲۰۰۰). Boosting the ۳Bs: England S. Plunkett, Foundation, Promotes the furtherance of rural cooperatives, pp: ۴-۶.
- Baticados, D. B., Agbayani, R., & Francisco, E. (۱۹۹۸). Fishing Cooperatives in Capiz, Central Philippines: their importance in managing fishery recourse, *Fisheries Research*. ۳۴, ۱۳۷-۱۴۹.
- Becker, C.H. (۱۹۹۹), What is Leader chip? Rural cooperatives, ۶۶, ۳۱ & ۲.
- Bruynis, C., Goldsmit, P. D., Hahn, D. E., & Taylor, W. J. (۲۰۰۱). Critical success for emerging agricultural marketing cooperatives. *Journal of Cooperation*, ۱۶(۱), ۱۴-۲۴.
- Defournerey, J. E., & Gones, D. C (۱۹۸۵). The effects of workers participation on enterprise performance Empirical evidence from French cooperatives International, *Journal of Industrial Organization*, ۳, ۹۷-۱۱۴.
- Guinnane Timothy W (۱۹۹۷). Regional organizations in the German Cooperative Banking System in the later century Research in Economic, ۵۱, ۲۵۱-۲۷۴.
- Hammer, M. (۱۹۹۰). Reengineering the work: Don't automate, obliterate. *Harvard Business Review*, ۶۸(۴), ۱۰۴-۱۱۲.
- Holplin, F. (۲۰۱۰), Cooperative Management of Rural Development. Cebu City: Vasdf.
- Kluge, J., J. Meffert & L. Stein (۲۰۰۰), The German road to innovation, *TheMcKinsey Quarterly*, ۲, pp. ۹۹-۱۰۵.
- Malayim, Z. (۲۰۰۳). Cooperatives. Ankara, ۲th edition Yetkin Yayinlari, Turkey, ۱۲۵-۱۲۸.
- Pampel, F. Jr (۱۹۹۷). Environmental quality and issues of adoption research, *Rural Sociology*, ۴۲: ۵۷-۷۱.
- Rotan, B. (۱۹۹۶). Minority Producer Coop Face Marketing & Financing Challenges Rural Cooperatives, ۶۳:, ۴۱۰ & ۳.
- Zarafshani K., Rostamitobar F, and Hosseininia G. H. (۲۰۱۰). Are agricultural cooperatives successful? A case study in West Iran. *American-Eurasian Journal of Agriculture and Environmental Science*, ۸(۴): ۴۸۲-۴۸۶.